

**IKKILAMCHI INTERPRETATSIYA INGLIZ VA O'ZBEK SO'ZLARIDAGI
MAZMUN VA MOHIYATI**

Ergasheva Guli Soraxon Ilxomovna

Ingliz tili integrallashgan kursi № 1

kafedrasi o'qituvchisi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Annotatsiya. Mazkur maqola ingliz va o'zbek tillaridagi so'zlarning ikki xil talqinini, ya'ni, ikkilamchi interpretatsiyani tahlil qiladi. So'zlarning ma'nosi va mohiyatining turli tillarda qanday o'zgarishini, shu jumladan, leksik va kontekstual farqlarni ko'rib chiqilgan. Ingliz va o'zbek tillaridagi so'zlarning qo'llanilishida yuzaga keladigan tafovutlar va o'xshashliklar, lingvistik nuqtai nazardan chuqur o'rganiladi. Maqolada, ikki tilda ham bir xil so'zning qanday turlicha talqinlarga ega bo'lishi mumkinligi, shuningdek, ularning tarixiy va madaniy kontekstda qanday o'zgarishi haqida misollar keltiriladi.

Kalit so'zlar: Ikkilamchi interpretatsiya, leksik farqlar, semantika, kontekstual talqin, farqlar va o'xshashliklar

Kirish. Til o'rganish jarayoni nafaqat so'zlar va grammatikani o'zlashtirish, balki ularning ma'nosi va mohiyatini tushunishni ham o'z ichiga oladi. Ingliz va o'zbek tillaridagi so'zlarning ikki xil talqinini, ya'ni ikkilamchi interpretatsiyani tahlil qilish, til o'rganishda nafaqat leksik ma'lumotlarni o'rganishga yordam beradi, balki tilning chuqur, madaniy va kontekstual qatlamlarini ham anglashga imkon yaratadi. Quyida leksik va semantik farqlarni tushunishlik darajasini ko'rib chiqamiz;

Har bir til o'ziga xos leksik tizimga ega bo'lib, bir xil so'zning ma'nosi har xil til tizimlarida o'zgarishi mumkin. Ingliz va o'zbek tillarida bir xil so'zning turlicha talqinlari bo'lishi mumkin. Masalan, ingliz tilida "**light**" so'zi "**yorug'lik**" yoki "**yengil**" ma'nolarini anglatishi mumkin, o'zbek tilida esa bir xil so'z "**yengil**" yoki "**kam**" kabi ma'nolarga ega bo'lishi mumkin. Ikkilamchi interpretatsiya bu kabi farqlarni tushunishga yordam beradi va til o'rganuvchiga tilning o'ziga xosliklarini yaxshi anglash imkonini beradi. Kontekstual talqin va madaniy omillar esa;

Ingliz va o'zbek tillaridagi so'zlar faqat leksik ma'nolarda emas, balki kontekstual jihatdan ham farqlanishi mumkin. So'zning ma'nosi uning qo'llanilgan kontekstiga qarab o'zgarishi mumkin. Masalan, o'zbek tilidagi "**yashash**" so'zi hayotning davom etishini anglatishi mumkin, ammo ingliz tilida "**to live**" so'zi shuningdek, biror joyda yashash yoki turar joyni ifodalashda qo'llaniladi. Ikkilamchi interpretatsiya bu farqlarni ochib beradi va tilni o'rganuvchiga ikki til o'rtasidagi madaniy va lingvistik tafovutlarni aniqlashda yordam beradi. Tarjimadagi roli;

Tarjima jarayonida ikki tildagi so'zlarning turlicha talqinlari va ma'nolari to'g'ri ifodalanishi muhimdir. Ikkilamchi interpretatsiya, ayniqsa tarjima qilishda, tilshunoslarga o'zaro bog'liq ma'lumotlarni to'g'ri ifodalashda yordam beradi. Ingliz tilida biror so'zning semantik jihatdan kengroq talqini bo'lsa, o'zbek tilidagi ekvivalenti uni batafsil va aniqroq izohlashni talab qilishi mumkin. Til o'rganish jarayonida bu kabi farqlarni tushunish, o'rganuvchilarga so'zlarning madaniy va kontekstual ma'nolarini to'g'ri tarjima qilishda yordam beradi.

Ingliz va o'zbek tillaridagi so'zlarning ikkilamchi interpretatsiyasi til o'rganish jarayonida muhim ahamiyatga ega. Bu yondashuv nafaqat leksik ma'lumotlarni o'zlashtirishni, balki tilning madaniy va kontekstual qatlamlarini chuqurroq anglashni ta'minlaydi. Ikkilamchi interpretatsiya tilshunoslar va tarjimonlar uchun yangi so'zlar va iboralar bilan ishlashda, shuningdek, madaniyatlararo muloqotda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur vosita hisoblanadi.

Asosiy qism. Interpretatsiya mexanizmlari ifoda jihatidan individual bo'lib, interpretatsion yondashuv inson tajribasiga asoslangan konseptual tuzilishni tasvirlash va tushuntirishga asoslanadi. Bu tuzilmalar interpretatsiyaning subyektiv jarayonlari sifatida qaraladi, go'yo bu ma'no shaxs tomonidan olamdagi obyektiv mavjud narsalar va hodisalarga qo'shilganidek ko'rinadi. Ushbu jarayonda madaniyat subyektiv interpretatsiyalarning birlashtirilgan to'plami sifatida interpretatsiya qilinadi, unga ko'ra madaniyat va inson o'rtasida kelishuv mavjud. Interpretatsiya — kognitiv jarayon shu bilan birga nutq faoliyati yoki nutq harakatlarini aniqlashning natijasi bo'lib, u bir vaqtning o'zida ham jarayon, ham natija bo'lishi ushbu jarayonning juda murakkab muhim falsafiy, mantiqiy kategoriya ekanligini ko'rsatadi. Aytish joizki, lisoniy interpretatsiya kognitiv faoliyat natijasida olamni inson tomonidan tushunish va tushuntirishga qaratilgan. Bu faoliyat, bir tomondan, jamoaviy bilimlarga, ikkinchi tomondan, shaxsga, shu jumladan, borliq bilan o'zaro munosabat tajribasiga asoslangan. Interpretatsiya qilish vositalari va maqsadlari bilan farq qiladi, shu bois lisoniy interpretatsiyaning ikki asosiy turi mavjud. Dunyo olimlaridan R. Jakobson, tilshunoslik va semiotika (belgilar tizimi) sohasida katta ixtisoslashgan olimlardan biridir. U "interpretatsiya" va "talqin" tushunchalarini lingvistik va semiotik nuqtai nazardan chuqur o'rganib, matnlarni ikki xil: semantik (ma'no) va pragmatik (amalga oshirish) nuqtai nazardan tahlil qilishni ilgari surdi. Jakobsonning ishlari matnning turli qatlamlari va ularning ma'nolari haqida ikki tomonlama (ikkilamchi) talqin qilishni anglatadi.

Bizningcha, semantik nuqtai nazardan tahlil qilish juda muhim omildir.

O'rta Osiyo olimlaridan Mahmud Qoshg'ariy – Tilshunoslik va Semantika tarafidan o'rgangan. Mahmud Qoshg'ariy o'zining "Devon ul-Lug'at-it-Turk" asarida turkiy tillarning lug'at va semantikasini o'rganib, so'zlarning ikki xil talqini (yoki ikki lamchi ma'nosi) haqida gapiradi. U turkiy so'zlarning, ularning o'zaro bog'liqligini va

o'zgaruvchan ma'nolarini tahlil qilgan. Qoshg'ariy o'z asarida so'zlarning tilshunoslik asosida bo'lingan turli qatlamlarini, ya'ni semantik, sintaktik va pragmatik qatlamlarini o'rganib, ular orasidagi o'zaro aloqani ikki nuqtai nazardan izohlaydi. Shu tarzda, u ikki tomonlama talqin qilishni ko'rsatadi: so'zning lug'avi va kontekstual ma'nosi.

Bizningcha, ikki tomonlama talqin qilishni ya'ni so'zning lug'avi va kontekstual ma'nosi tahlil qilish ham muhim.

Xulosa. Ikki lamchi interpretatsiya, nafaqat tilshunoslikda, balki adabiyotshunoslik, psixologiya va falsafada ham keng qo'llaniladigan metodologiya bo'lib, matnning ko'p qatlamli va ko'p ma'noli mazmunini ochib berishga yordam beradi. Ingliz va o'zbek tillaridagi interpretatsiya farqlari, har bir tilning o'ziga xos tarixiy, madaniy va tilshunoslik xususiyatlari bilan bog'liq. Shunday qilib, ikki lamchi talqin qilish nafaqat so'zlarning o'z ma'nosini, balki ularning madaniy va ijtimoiy kontekstda qanday o'zgarishini tushunishga imkon beradi. Bu yondashuv matnlarni yanada chuqurroq va boyroq tushunishga imkon beradi, hamda adabiyot va tilshunoslikda yangi yondashuvlarni rivojlantiradi.

Ingliz tilidagi ikki lamchi interpretatsiya:

Ingliz tilida, bu atama ko'pincha **lingvistik va pragmatik talqin** o'rtasidagi farqni ko'rsatadi. Ingliz tilshunosligida "interpretation" (talqin) so'zi, matnning semantik ma'nosi va uning amaliy (pragmatik) kontekstdagi ta'siri o'rtasidagi farqlarni ochib beradi. Misol uchun, so'zlarning asosiy (literal) va ikkinchi darajali (figurativ yoki kontekstual) ma'nolari, matnlarni ikki tomonlama tahlil qilishda ko'proq o'rganiladi. Bu usul tilshunoslik, adabiyotshunoslik, va psixologiya kabi sohalarda, matnni turli kontekstlarda talqin qilishga yordam beradi.

O'zbek tilidagi ikki lamchi interpretatsiya:

O'zbek tilida, ikki lamchi talqin ham **til va madaniyat** nuqtai nazaridan amalga oshiriladi. O'zbek so'zlarining ma'nosi ko'pincha ularning tarixiy va madaniy kontekstiga bog'liq bo'ladi. Shuningdek, o'zbek tilida ko'plab so'zlar va iboralar bir nechta ma'nolarga ega bo'lishi mumkin, bu esa ikki tomonlama talqin qilishga asos bo'ladi. O'zbek adabiyoti va tilida bu yondashuv, asarlarning nafaqat badiiy, balki ijtimoiy va psixologik qatlamlarini o'rganish orqali amalga oshiriladi.

References:

1. Yuldashev A.G. Ikkilamchi interpretatsiya idiomatiklikning asosi sifatida // O'zbekistonda xorijiy tillar. — 2023. — № 6 (53). — B. 7-21. <https://doi.org/10.36078/1702313899>
2. Болдырев Н.Н. Когнитивные схемы языковой интерпретации // Вопросы когнитивной лингвистики. — 2016. — №4. — С. 10– 20.
3. Кубрякова Е. С. Язык и знание: на пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. — М.: Языки славянской культуры, 2004.

4. Аничков И.Е. Идиоматика и семантика (Заметки, представленные А. Мейе, 1927), пер. с франц. Выдрин В.Ф. // Вопросы языкознания. — Москва, 1992. — № 5. — С. 136–148.

